

BÖLÜM 37

I- II. ABDÜLHAMİT DÖNEMİNDE GÜÇ DENGELERİ

1-II. Abdülhamit Döneminde Bölgesel Güç Dengeleri ve Stratejiler

Mardin ve çevresi, Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarından itibaren **İran'daki Türk Şah İsmail tehlikesine karşı** kullanılan **Kürt unsurların** zamanla büyük bir güce dönüşmesiyle şekillenen hassas bir bölgeydi. Ancak 19. yüzyılın sonlarına doğru, bu güçlerin **İngiliz ve Rus emperyalistler** tarafından kendi çıkarları doğrultusunda kullanılmaya başlanması, Osmanlı yönetimi için ciddi bir tehdit oluştuyordu. Özellikle **Ermeni ve Kürt unsurlarının kışkırtılması**, imparatorluğun doğu sınırlarında istikrarsızlığı derinleştiriyordu.

Bu kritik dönemde, **II. Abdülhamit**, Müslüman toplulukları devlete bağlamak ve dış müdahalelere karşı bir denge unsuru oluşturmak amacıyla çeşitli stratejiler uygulamaya koydu. Balkanlar'da Arnavutlar için **“Saray Muhafız Alayı”**, Doğuda Arap aşiretleri için **“Aşiret Mektepleri”** ve Kürtler için **“Hamidiye Alayları”** gibi oluşumlar, bu merkezîyetçi politikaların önemli adımlarıydı. [1]

II. Abdülhamit, emperyalist güçlerin Kürtleri yönetim aleyhine örgütlemeye başlamasının, özellikle **1878 Berlin Antlaşması'ndan sonra Ermenilerin sahip olduğu haklar** ve bölgedeki **Nasturilere yönelik misyonerlik faaliyetleriyle** birleşince, Osmanlı yönetimine yakın Kürt aşiret beylerinde tedirginlik yarattığını fark etti. Hakkâri dolaylarındaki Şeyh Ubeydullah'ın “Bu duyduklarım nedir? Ermeniler Van'da bağımsız bir devlet kuracak, Nasturiler de İngiliz bayrağı çekerek kendilerini İngiltere'ye tabi olduklarını ilan edecekmiş” serzenişi, bölgedeki endişeyi açıkça yansıtıyordu. Sultan, yaveri aracılığıyla Bedirhan Bey'in oğlu Bahri Bey vasıtasıyla bölgedeki aşiretler ve Şeyh Ubeydullah arasında arabuluculuk yapmaktaydı. [1]

Ancak, Şeyh Ubeydullah'a bağlı Herki Aşireti'nin kaymakam tarafından cezalandırılması, otorite sarsılması olarak yorumlandı ve sultanla aralarının açılmasına neden oldu. Bu tepki, Şeyh Ubeydullah'ın 1879 yılında İstanbul'a

sürgünüyle sonuçlandı. Kaynaklar, Şeyh Ubeydullah'ın tüm kışkırtmalara rağmen Sultan'a bağlı kaldığını gösterse de, Osmanlı yönetimi 1883 yılında onu mecburi ikamet için Mekke'ye sürgün etmekten çekinmedi. [1]

Osmanlı yönetimi, Şeyh Ubeydullah deneyiminden sonra strateji değişikliğine giderek, bölgedeki Rus ve İngilizlere karşı Müslüman halkı ve özellikle aşiretleri silahlandırmayı öngördü. Batılıların Ermeniler lehine talep ettikleri reformları geciktirme, Batı taraftarı memurları bölgeye göndermemek ve Batı emperyalist istekleri doğrultusunda hareket eden misyonerlerin faaliyetlerini engellemek bu stratejinin temel unsurlarıydı. Bu strateji ile **Hamidiye Alaylarının kuruluşu** gerçekleşecekti.

2-Hamidiye Alayları: Kuruluşu ve Yapısı

Osmanlı yönetimi Tanzimat süresince doğu eyaletlerinde merkezi otoriteyi tam olarak tesis edememişti. Bu başarısızlığın başlıca sebebi, bölgesel güçlerin etkinliğinin kısırlanması ve bu durumu iyi kullanan Rus ve İngilizlerin varlığıydı. İngilizler sadece Ermenileri kışkırtmakla kalmayıp Kürt milliyetçiliğini de körüklemişti. Sultan II. Abdülhamit'in bu İngiliz stratejisinin farkına varması, Kürt aşiretleri ile daha sıkı işbirliği kozunu ortaya sürdü. Bölgede **“Bave Kurdan” (Kürtlerin babası)** olarak anılan Kürt aşiretlerine, kurmuş olduğu Hamidiye Alaylarında unvan ve makam vererek işbirliği yolunu seçti.

Rusların **Kazak Alayları'nın Hamidiye Alaylarına ilham** olduğu söylenebilir. Bu fikri II. Abdülhamit'e veren kişi Şakir Paşa'dır. Hamidiye Alayları'nın kuruluşu 1891 yılında çıkarılan Nizamname ile düzenlenmiştir.

Hamidiye Alaylarının Kuruluş Gerekçesi ve Anlamı

Hamidiye Alayları'nın kurulmasına yönelik gerekçe, Osmanlı İmparatorluğu'nun **1891 Nizamnamesi'nde** açıkça belirtilmiştir. Bu nizamnameye göre alayların temel amacı, **“Ülkenin yabancı saldırılardan korunması için gerekli olan askeri yapının oluşturulmasıydı.”**

Bu savunma mekanizması, ülkenin genel savunma gücünü artırma hedefiyle, tüm halkın askeri yükümlülöklere katılımını öngörüyordu. O dönemde, **göçebe veya yarı göçebe (haymenişin)** yaşayan ve **“cundilik” (savaşçılık)** ile bilinen aşiret mensupları, tam olarak askeri düzene uyumlu olmamışlardı. Nizamname, bu aşiret efradının da **“Osmanlı genel gücünün artırılması ve çoğaltılması”**

meşru amacı doğrultusunda, “**Asakir-i Hamidiye**” (Hamidiye Askerleri) adı altında **Süvari Aşiret Alayları** şeklinde teşkilatlanmasının “**Halifelik makamının yüce arzusu**” olduğunu vurgulamıştır.

Günümüz Türkçesiyle özetlersek: Bu düzenleme, ülkenin birliğini ve bütünlüğünü sağlamak, olası ciddi zararları önlemek amacıyla, Osmanlı yönetimi altında yaşayan herkes gibi Kürt aşiret reislerine de askeri görevler verilmesini öngörüyordu. Amaç, özellikle Doğu Anadolu’da **merkezi otoriteyi pekiştirmek ve dış tehditlere karşı bir savunma gücü** oluşturmaktır.

Hamidiye Alayları en fazla altı bölük halinde 512 ile 1152 kişi arasında olması öngörülmüştür. Büyük aşiretler alay, küçük aşiretlerin bölük oluşturmaları esası getirilmiş. Alay ve bölüklerin oluşturulmasında aşiretlerin birleştirilmemesi kuralı konmuş, ancak savaş zamanlarında aşiret birleştirilmesine imkân tanınmıştır. Alay ve bölüklerde 17-40 yaş arasında bulunan aşiret mensuplarının katılması esası getirilmiş ve yaşa göre bir düzenleme öngörülmüştür:

Yaş	Sınıflandırma
17-20	İptidaiye
20-32	Nizamiye
32-40	Redif

Her alaydan iki çavuşun Ordu-yı Hümayun Merkezine gönderilerek eğitilmeleri öngörülmüyordu. Eğitim alan çavuşların alaydaki askerleri eğitmesi sistemi kurulduğunu görmekteyiz. Ayrıca her alaydan bir genç Süvari Mektebi’nde eğitimi tamamlayan bu gençler teğmen rütbesi ile geldikleri alaylarda görevlendirilmiştir. Hamidiye Alaylarında giyim kuşam, hayvan (At vb.) ve silahlar Osmanlı yönetimi tarafından karşılanıyordu. Giyim, sivil halktan ayırıcı özellikte olması esas olup, bu elbiseler isim ve numara bulunan bir nevi üniforma idi. Hamidiye alaylarında yöneticilerin yetersiz kalması durumunda “**ümera ve rüesasından**” tayin edilmesi sağlanmış. Askeri eğitim konusunda nizamiye süvari alay subaylarının tayini başka bir tedbirdir. Harp birliği olan alay ve bölük kumandanlarının mutlaka askeriyeden, diğer subayların (kaymakam, binbaşı, kolağası gibi ise) aşiret ileri gelenlerinden olması karar altına alınmış. Aşiret ileri gelenlerinden devlete sadık olanlar ve hizmette bulunanlar, irade-i seniye ile miralay rütbesine terfi ettirilmekte, ancak yardımcılarının mutlaka

nizami bir subay olması oto kontrol olarak atandığını görmekteyiz. Hamidiye Süvari Alayları'nın subay ve erlerine verilecek maaş ve tayin bedelleri, terfi, disiplin ve teftiş usulleri ayrı ayrı belirlenmişti. Hamidiye Alayları'nın kuruluşu sırasında daha önce asayiş ihlal eden aşiret mensupları için af çıkarılmış, devletle barışın yolu açılmıştır.

Mardin ve çevresinde bulunan aşiretlerde Hamidiye Alayları'na karşı büyük bir sevinç ve heyecan yaşandığını görmekteyiz. **Milli Aşireti**, Hamidiye Alaylarının teşkilinde önemli bir rol oynamıştır. 1891 yılında İstanbul'a giden aşiret reisleri arasında Milli Reisi **İbrahim Bey** de vardı. İbrahim Bey'in kurduğu ilk alaya Diyarbakır'da Miralay Vehbi Bey tarafından sancak verildi. [5] Özel olarak hazırlanmış üniformalarla törene katılan alayın disiplini, Nizamiye Alaylarını aratmayacak düzen ve intizamda olmuş. Milli Aşireti çok kısa bir sürede ikinci alayı kurmuştur.

Milli Aşiret Reisi İbrahim Bey'in II. Abdülhamit tarafından çok sevildiği ve oğlu gibi davrandığı, kendisine “oğlum” diye hitap ettiği arşivlere yansımıştır. Bu sevgi, İbrahim Bey'e Mardin Livası'na bağlı Hamidiye Alaylarının mirlivası olmasını sağlamış ve **Paşa** unvanı ile anılmasına vesile olmuştur. 1893 yılında İbrahim Paşa'ya Mardin livasına bağlı alayların dışındaki dört alaya daha ferik unvanıyla yetki verilmiştir.

Alay No	Alay Komutanı	Alayın Bağlı Olduğu Kişi
42	İbrahim Paşa	
43	Kaymakam Mehmet Bey	İbrahim Paşanın Oğlu

Milli Aşireti, 1891 yılında yayınlanan nizamnameye aykırı olmasına rağmen Dekori Aşireti ile birlikte bir alay daha oluşturmuştur. Dekori ve Milli aşiretlerinden oluşan 46. Alayın başında Milli Aşireti'nin ileri gelenlerinden Binbaşı Yusuf Abdullah görev almıştır. 1897 yılında iki aşiret arasında sorun çıkmış ve yapılan teftiş sonucu ayrılımlarına karar verilerek iki yeni alayın kurulmasına karar verilmiştir. [6] Mardin ve çevresinde Milli Aşireti dışında **Kiki Aşireti** de Hamidiye Alaylarına katılmış ve 45. Alayı kurmuştur. Alayın başına Kiki aşiretinden Kaymakam sıfatı verilen **Reşid Bey** getirilmiştir.

Mardin ve civarında görevli Alaylar ve bağlı oldukları aşiretler:

Alay No	Alay Komutanı	Alay Üst Sorumlu Ferik
41-42	Milli Aşireti İbrahim Paşa	Milli Aşiretinden İbrahim Paşa
43-44	Milli İbrahim Paşanın oğlu Kaymakam Mehmet Bey	Milli Aşiretinden İbrahim Paşa
45	Kiki Aşireti Kaymakam Reşit Bey	Milli Aşiretinden İbrahim Paşa
47	Suriye çöllerinden Tay Aşireti	Milli Aşiretinden İbrahim Paşa
48-49	Musul ve Cizre civarındaki Miran aşiretinden iki Alay	Milli Aşiretinden İbrahim Paşa
50	Musul civarından Artuşî aşiretinden bir alay	Milli Aşiretinden İbrahim Paşa

Alay oluşturmak isteyen bir kısım küçük aşiretlerin bu talepleri Milli Aşiretinin karşı çıkması nedeniyle kurulamamıştır.

4-Hamidiye Alayları ve Asayiş Problemleri

II. Abdülhamit'in aşiretleri kendi denetimi altına alarak merkezi hakimiyeti güçlendirmesine rağmen, bu durum bölgedeki çatışmaları tamamen sona erdirmemiştir. Mardin'e 1888 yılından itibaren göç eden **Çeçenler**, Rasulayn Kazası ile Kızıltepe taraflarına yerleştikleri görülmektedir. Çeçen aşiretlerin Mardin Ovası'nda bulunan bazı köylere baskın ve talan faaliyetinde bulunduğu şikâyetlerden biri, Göllü Köyü Muhtarı'nın Eylül 1888 tarihli şikâyeti olarak arşivlere yansımıştır. Bu ve benzer şikâyetler sonucu Çeçenlerin bir kısmının başka bölgelere gönderilerek güçleri kırılmıştır. Bugün başta Ürdün olmak üzere Lübnan ve Suriye'de yoğun bir Çerkez nüfusun olmasının başlıca nedeni budur.

Mardin ve çevresinde bu dönemde baş gösteren problemlerden biri de, Osmanlı yönetimi tarafından nüfus sayımının askerlik zorunluluğu getireceği gerekçesi ile başta Milli ve Kiki aşiretlerinin direnç göstermesiydi. Devletin resmi görevlisi haline getirilmiş olan bu iki aşiretin sergiledikleri bu hareketler hoş karşılanmamış ve daha önce bu aşiretlerin korkulu rüyası olan **Şammar**

Aşireti’ne 15 Alay oluşturulması sağlanmış ve Aşiret Reisi’ne Paşa Unvanı verilmesine rağmen “**eşkiya**” olarak anılması başka bir çelişki olarak dikkat çekmektedir.

Mardin ve çevresindeki asayişin sağlanması için Şammar Aşireti’ne ovada arazi tahsis edilerek bir kısmının yerleştirilmesi tedbirlerin bir başka örneğidir. Şammar Aşiret mensuplarının Milli Aşiretinin sürülerini gasp etmesi iki aşiret arasındaki husumeti artırmıştır. Şammar Aşireti’nin **el-Hamis kolu**, Milli Aşireti’nin komutasındaki **41., 42. ve 43. Hamidiye Alaylarına saldırdı**. Bu saldırıda 3 kişi hayatını kaybederken, 20 kişi yaralandı ve 20 kısarak gasp edildi. Ayrıca **Ali Abdurrezzak** liderliğindeki 600 kişilik süvari birliği, Milli Aşireti’ne hücum etti. Milli Aşiret Reisi **İbrahim Paşa**, Ali Abdurrezzak’ı takip ederek yakalattı ve Diyarbakır Vilayeti’ne teslim etti. Bu olay, İbrahim Paşa’nın devlet tarafından taltif edilmesini sağladı.

Şammar Aşiret reislerinden Ali Abdurrezzak’ın yakalanıp Diyarbakır vilayetine teslimi, Milli ve Şammar aşiretlerinin husumetini artırmış ve olayları daha da alevlendirmişti. Mardin mutasarrıfı tarafından eyalet merkezine gönderilen bir telgrafta “Şammar Aşiret Reisi Faris ile Milli Aşiret Reisi İbrahim Paşalar, aralarındaki husumetin henüz bertaraf edilmemesinden dolayı” yeni olayların yaşanabileceği bildirilmiştir. Şammar ve Milli Aşiretlerinin çatışmalarının önüne geçmek için Şammar Aşiretinden Ali Abdurrezzak’ın serbest bırakılarak sorunun önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu sorunun kesin çözümü için Şammar Aşiretinin görev alanının Musul olarak değiştirilmesi ile çözülmeye çalışılmıştır.

Döneme ait kayıtları incelediğimizde, devletin silahlı gücü haline getirilmiş olan tüm aşiretlerin, halkın can ve mal güvenliği ile dışarıdan gelecek tehditleri bertaraf etmeyi hedefleyen kuruluş gerekçesinin dışına çıkarak hem birbirlerine hem de ahaliye zarar verdiklerine yönelik tespitler bulunmaktadır.

5-Mardin’de Hamidiye Alayları ve Eşraf İlişkisi

Mardin’de Tanzimat uygulamaları sonrasında kent merkezinde egemen olmaya başlayan **bürokrat-eşraf ikilisi**, Hamidiye Alaylarının kurulması sonucu aşiretlerin kent merkezine müdahaleleri zaman içinde ideolojik bir ayrışmaya dönüşerek şekil değiştirecektir. Hamidiye Alayları güçlerini doğrudan sultandan almakta olmaları nedeniyle şehirde yaşayan resmi memurları hiçe sayması, kent yönetiminde meclisler yoluyla etkin olan eşrafa karşı kendini daha güçlü görmesi, eşraf-bürokrat ikilisinin Hamidiye Alaylarına mensup kişilere olumsuz bakmaları sonucunu doğurmuştur.

Miran Aşireti mensuplarının halka olan davranışları, özellikle tehditleri nedeniyle 1899 yılında Cizre’de eşraf ve ulemeden şikâyetçiler ortaya çıkmıştır:

Müslüman Şikâyetçiler	Gayrimüslim Şikâyetçiler
Abdulaziz	Keldani vücuhudan Yunus
Ensarizade Abdulvahap	Süryani büyüklerinden Abdullahad
Sadattan Abdülkerim	Keldani vücuhudan Mensur
Osman	Musevi Muallimi Şemoil
Abdulmecid	
Seyfettin	
Mehmet	

Diyarbakır Vilayeti’ne ve Mardin Sancağı’na yaptıkları şikâyetin karşılık bulmaması sonucu en üst merci olan Adliye Nezaretine şikâyetlerini taşıdıkları görülmektedir.

Milli ve Şammar Aşiretleri arasındaki çatışmalarda aracılık yapan Mardin eşrafından Abdulgafur Bey’in Millilere karşın Şammarla yakın bir tavır sergilemesi, eşrafin özellikle Milli aşiretinin bizzat II. Abdülhamit tarafından korunup kollanması karşısında **İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne** bazı eşrafin yakınlaşması durumunu doğurmuştur. Diyarbakır eşrafından Arif Pirinçzade’nin yeğeni olan İttihat ve Terakki Cemiyeti üyesi **Ziya Gökalp’in** bu süreçte önemli bir rol oynayacaktır. Ziya Gökalp, Milli Aşireti Reisi İbrahim Paşa’nın Diyarbakır köylerinde zulüm ve haksızlıklar yapması üzerine 1905 yılında halkı arkasına alarak Diyarbakır Postanesini işgal etmiş, bu işgali 1907 yılında tekrarlayacaktır. Bu olaylar, Türkiye Cumhuriyeti’nin Ulus Devleti olmasının önünü açacaktır.

6-Mardin’de Ermeni Olayları

Osmanlı yönetimi, özellikle II. Abdülhamit döneminde **Ermeni milliyetçiliğinin yükselişi ve uluslararası aldığı destekler** önemli bir asayiş sorunu yaratmıştır. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı’nın sonrasında Avrupalı devletlerin gündeme

getirdikleri ve Berlin Antlaşması'nda bir maddede yer alan, Ermenilerin yaşadıkları bölgelerde ıslahat yapılması talebi, Ermenilerin Balkan Hristiyanları gibi Avrupa'dan destek alıp bağımsız bir devlet kurma ümidine kapılmalarına sebep olmuştur.

Bu durum, Rusya ve İngiltere arasında kurulacak Ermeni devletinin hamisi olma arzuları Türk-Ermeni çatışmalarına sebep olmuştur. 1877'de **Hınçak** ve 1890'da **Taşnaksutyon** Ermeni ihtilal örgütleri kurularak, özerk veya bağımsız Ermenistan'ın kurulması faaliyetlerine hız verdi. Bu iki örgüt dünyaya seslerini duyurmak için 1889 yılından itibaren çeşitli vesilelerle isyanlar çıkardılar. İngiltere ise sık sık Berlin Antlaşmasını gerekçe göstererek Osmanlı yönetimine notalar vererek baskılar yapıyordu. 1894 yılında Sason olaylarından sonra Rusya, İngiltere ve Fransa İstanbul'daki büyükelçileri tarafından hazırlanan 40 maddelik bir ıslahat projesini Mayıs 1895 yılında bir muhtıra ile Osmanlı yönetimine verdiler. II. Abdülhamit kapsamlı bir ıslahat programı ilan etmek zorunda kaldı. Ermeniler daha çok hak elde etmek için isyanlara devam ettiler.

1877-78 Osmanlı-Rus savaşında bazı Ermenilerin Ruslara destek olması, tüm Anadolu'da olduğu gibi Mardin'de de özelde Ermenilere, genelde gayrimüslimlere yönelik bir güvensizlik yaratmıştır. Mardin'de misyonerlerin çalışmaları, büyükelçiliklerin gayrimüslimler lehine bölgedeki asayiş problemlerinden şikâyetçi olmaları, gayrimüslimlerin çok uluslu ticaretin bir parçası olarak ekonomik anlamda Müslümanlara göre çok büyük ölçüde güçlenmeleri gibi hususlar güvensizliği artıran başka bir nedendi.

Mardin'de Müslüman ve gayrimüslim gruplar arasındaki gerginlik 1866 yılında "Katolik Ermeni, Süryani ve Protestan murahhasları (seçilmişleri) Mardin'den Adliye Nezaretine (Adalet Bakanlığı) çektikleri telgrafla gayrimüslimlere yönelik baskıların olduğunu ileri sürerek şikâyet etmişlerdir. [14] Bu şikâyet üzerine Adalet Bakanlığı Diyarbakır valisinden olayla ilgili bilgi istemiştir. Valilik tarafından verilen cevapta, 1877 Haziran ayında Süryani Katolik Murahhası tarafından Mardin'de çeşitli şikâyetler dile getirildi. Bu şikâyetler arasında, **Nasri adında bir Hristiyan'a bir Müslümanın saldırması**, Hristiyan mektebi öğrencilerinden üçünün eve giderken yaralanması ve Buğday Pazarı'nda bir kişinin yaralanması olayları bulunuyordu. Yapılan araştırmalar sonucunda, Keldani cemaatinden olduğu anlaşılan **Nasri'nin "alçakça sözler" sarf etmesi üzerine bir Müslüman tarafından saldırıya uğradığı** tespit edildi.. Bu saldırı görevli askerler tarafından engellenmiş, evine gitmekte olan Hristiyan mektebi çocuklarının basit bir çocuk kavgası olduğu tespit edilmiş, keşişe

yapılan saldırının araştırıldığı ve alçakça sözler söyleyen Nasri'nin tutuklanarak Diyarbakır'a gönderildiği Adalet Nezaretine bildirilmiştir.

Mardin'de 28 Şubat 1888 tarihinde gece saat 11'den gece yarısına kadar Cami-i Kebir Mahallesi'nden, Meşkin Mahallesi'ne kadar dokuz Hristiyan mahallesinden tüfekle ateş edilmiş, ancak tüm halka ceza kesmenin mümkün olmadığı ve asayişin bozulduğu rapor edilmiştir. Nasri isimli Hristiyan'ın Diyarbakır Valisi ve Mardin Kaymakamı tarafından suçsuz bulunması üzerine, 1890 yılında Ermeni cemaatinden Murahhas Melkon tarafından Hükümet merkezine teşekkür telgrafi çekilmiştir. Bu olay Mardin Müftüsü'nün görevden alınması ile son bulmuştur.

Mardin'de gayrimüslimler ile yaşanan tüm sorunlara rağmen, Ermeni olayları sırasında diğer kent merkezlerinde yaşanan olayların, Mardin kent merkezinde yaşanmadığı dikkat çekicidir. Hatta çevre aşiretlerden Ermenilere yapılan saldırılara karşı, şehirdeki Müslüman eşrafın siper olması kent içinde bir ayrışmanın olmadığını en önemli kanıttır. Ermeni olaylarının Mardin'e önemli yansımaları, 1895 Kasım ayında Ermeniler tarafından Diyarbakır'da Müslümanlara saldırmalarıyla başlayan olaylarda Mardin'de Hamidiye Alaylarından 45. bölüğü oluşturan Kiki Aşireti'nin başta Tel Ermen olmak üzere bazı Ermeni köylerine saldırmaları sonucunu doğurmuştur. Mardin Sancağı'nda görevli Hamidiye Alayları mensubu Kiki, Çerkan ve Hercan Aşiretlerinden iki bin kadar şahsın, Benabil ve İbrahimiye gibi Süryanilerin yoğun olduğu köyleri yağmalamıştır. [18] Ermeni Katolik Murahhası Melkon bu saldırıların müsebbibi olarak Hamidiye Süvari Alayı'na mensup Kiki Çerkan ve Kiki Helecan aşiretleri reisi Kaymakam Reşit Bey ile Binbaşı Osman ve Timur Ağa'yı sorumlu tutmuştur.

Diyarbakır valiliği'nden, hükümet merkezine gönderilen bir telgrafa; Mardin Mutasarrıfından alınan bilgiye göre “Ermeni kışkırtması ile galeyana gelmiş aşiret mensupları Mardin kırsalında Hristiyan halkın yoğun olduğu Mansuriye yerleşim yerine saldırdıkları, Hamidiye kaymakamı ve jandarma binbaşı ve bir miktar askerin olayların üzerine giderek saldırıların püskürtüldüğü” bildirilmiştir. Mardin ve çevresinde klasikleşen aşiret yağmalarını hem Ermenilerin hem de aşiretlerin siyasi bir sebebe dayandırarak, bu durumu kendi lehlerine kullanma çabası içine girmiş olduklarını göstermektedir.

Mardin kent merkezinde hükümet kuvvetleriyle birleşerek aşiretlerin kente girmesini engelleyenler; Hamit oğlu Şeyh Sadullah, Hüseyin Saraçoğlu, Fuat Efendi, Daşili Ahmet Efendi, Hamdan Ağa, Mişkinli Ahmet ve Hanaş Ağalar, Mendikanlı Faraç Bey ve Kermozade Hacı Faris Çelebi olmuştur. [21] Bu

kişiler Ermenilere yönelik saldırıları önlemiştir. Bu olaylar sırasında şehir sığınan Ermeniler için Amerikan protestan misyonu sığınak yerlerinden biri olmuştur. Yerinden olan ve kent merkezine sığınan Ermenilerin geçimleri padişah tarafından temin edileceği ve bu iş için “Mardin Mutasarrıflığı”nın görevli olduğu” Osmanlı Hükümet Merkezi İstanbul tarafından emredilmiştir.

Bu olaylar sırasında devlet ve misyoner gruplarıyla beraber Mardin’e sığınan mültecilere yardım edenler arasında Süryani Kadim Patriği Abdul Mesih Efendi de bulunmaktaydı. Kendilerine sığınanlara elinden geleni yapmış, Deyruzzafaran Manastırı’nda bir yardım kapısı açtırmış ve yardıma muhtaç olanların bir süre orada kalmalarını sağlamıştır. [23] Osmanlı yönetimi yapılan bu güzel davranış karşısında manastırın korunması için bir müfreze askeri, patriğin emrine vermiş. Patrik yoksul ve öksüz kalan çocukların yetişmesi için bir de okul açmıştır. Sonradan ailelerin müracaatı ile çocuklar kendilerine geri verilmiştir.

Mardin’de aşiretler tarafından baskılara maruz kalan başta Ermeniler ve diğer Hristiyanların sorumlusu olarak Kaymakam Reşid Bey ile Binbaşı Osman ve Timur Ağa görülmüş ve yargılanmak üzere Diyarbakır’a gönderilmiştir. Mardin’de faaliyet gösteren bir kısım aşiretlerin içinde yer aldığı Hamidiye Alayları menfi bir rol oynarken, II. Abdülhamit’e yakınlığıyla bilinen ve bölgede en güçlü alaylara sahip Milli Aşireti’nin ve aşiretin reisi İbrahim Paşa’nın olaylara müdahil olmaması dikkat çekicidir. Faaliyetleri sebebiyle Müslümanlar tarafından defalarca hükümete şikâyet edilen İbrahim Paşa, hemen tüm kaynaklarda Hristiyanlara iyi davranan ve Hristiyanların pozitif yaklaşım içinde olduğu bir figür olarak yer almıştır. Viranşehir’de kurduğu pazarda Ermeniler ve Keldanilerin ticaret yapmasını sağlamıştır. Bu durum aslında yaşanan kargaşanın Osmanlı Devleti tarafından yönlendirilmiş Hamidiye Alaylarının gerçekleştirilen bir “Ermeni Kıyımı” olmadığını önemli bir göstergesidir. Kiki Aşireti’nin yaptıkları, yukarıda da belirttiğimiz gibi Hamidiye Alaylarından olma özelliklerden çok aşiret olma özelliklerinden kaynaklanmaktaydı.

II-Hamidiye Alaylarının Fayda ve Zararları: Ziya Gökalp, Şaki İbrahim Destanı ve Hüseyin Kanco İlişkisi

Hamidiye Alayları, II. Abdülhamit döneminde Osmanlı Devleti’nin Doğu Anadolu’daki otoritesini pekiştirmek, Rus ve İngiliz yayılcılığına karşı tampon bölge oluşturmak ve Ermeni milliyetçiliğini dengelemek amacıyla kurulmuştur. Bu alayların faydaları ve zararları, dönemin karmaşık toplumsal ve siyasi yapısını anlamak açısından büyük önem taşır. Ziya Gökalp’in eleştirileri,

“Şaki İbrahim Destanı” ve “Hain Kanco” figürleri, bu alayların yerel halk üzerindeki etkilerini ve devletle olan ilişkilerini daha net ortaya koyar.

“Berho-Ağa iki alay yazarak Padişah’tan aldı ferman ve bayrak **Hain Kanco oldu ona sancaktar**.”

Topladı civardan bütün beyleri, Yezidi ve Hıristiyan köyleri, Bir ordu kurdu, yıkar illeri... Erzurum yaylası kan ağlar bugün.”

1-Hamidiye Alaylarının Faydaları

- 1. Merkezi Otoritenin Güçlenmesi:** Hamidiye Alayları, aşiretleri bir askeri disiplin altına alarak ve onlara resmi rütbelere vererek, merkezin Doğu Anadolu üzerindeki kontrolünü artırma amacı gütmüştür. Daha önce devlete tam bağlı olmayan aşiretlerin sisteme dahil edilmesi, bu bölgelerde asayişin sağlamada kısmi bir başarı elde edilmesini sağlamıştır.
- 2. Dış Tehditlere Karşı Savunma:** Özellikle Rus ve İngilizlerin bölgedeki etkisini kırma ve Ermeni isyanlarına karşı bir güç oluşturma amacı taşımışlardır. Savaş zamanlarında cephelerde önemli roller üstlenmişlerdir.
- 3. Aşiretlerin Devlete Bağlılığının Artırılması:** Aşiret reislerine verilen rütbe, maaş ve ayrıcalıklar, onların devlete olan sadakatini artırmayı ve isyan etmelerini engellemeyi hedeflemiştir. “Bave Kurdan” olarak anılan II. Abdülhamit’in bu politikası, bazı aşiretleri merkezi otoritenin yanında tutmuştur. Milli Aşireti Reisi İbrahim Paşa’nın Sultan ile olan yakın ilişkisi bunun en somut örneğidir.

2-Hamidiye Alaylarının Zararları

- 1. Yerel Çatışmaların Artması ve Güvenlik Sorunları:** Alayların kurulması, aşiretler arasındaki mevcut rekabet ve husumetleri daha da körüklemiştir. Devletin aşiretleri silahlandırması ve onlara resmi yetkiler vermesi, bu aşiretlerin kendi aralarındaki veya sivil halka yönelik yağma ve saldırılarını kolaylaştırmıştır. Metinde geçen Şammar ve Milli aşiretleri arasındaki çatışmalar, bu durumun tipik bir örneğidir. Aşiretlerin kuruluş gerekçelerinin dışına çıkarak halkın can ve mal güvenliğini ihlal ettikleri sıkça görülmüştür.
- 2. Halk Üzerindeki Baskı ve Zulüm:** Bazı Hamidiye Alayları mensupları, kendilerine verilen gücü suistimal ederek yerel halka (hem Müs-

lûman hem de gayrimüslim) zulmetmiş, baskı ve yağma faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bu durum, devletin adalet mekanizmasına olan güveni sarsmıştır. Cizre'deki eşraf ve ulemanın Miran Aşireti mensuplarından şikâyetçi olması, bu zararların bir göstergesidir.

3. Merkez-Taşra Bürokrasisi Çatışması: Hamidiye Alayları'nın doğrudan sultana bağlı olması, yerel bürokrasi (vali, mutasarrıf) ve kent eşrafı ile aralarında güç çekişmeleri yaşanmasına neden olmuştur. Aşiret reisleri, resmi memurları ve eşrafı hiçe sayarak kendi otoritelerini dayatmışlardır. Bu durum, yerel yönetimi zayıflatmış ve yeni "çatışma alanları" yaratmıştır.

4. Ermeni Olaylarındaki Rolü ve Güvensizlik: Bazı Hamidiye Alayları'nın Ermeni köylerine yönelik saldırıları, bölgedeki etnik ve dini gerilimi tırmandırmıştır. Kiki, Çerkan ve Hercan aşiretlerinin Ermeni ve Süryani köylerini yağmalaması, bu alayların halk arasındaki güvensizliği artırmasına neden olmuştur. Ancak, metinde de belirtildiği gibi, Mardin kent merkezindeki Müslüman eşrafın Ermenilere siper olması ve Milli Aşireti'nin lideri İbrahim Paşa'nın Hristiyanlara karşı olumlu tutumu, tüm Hamidiye Alayları'nın aynı çizgide olmadığını ve olayların sadece devletin yönlendirmesiyle gerçekleşen bir "kıyım" olmadığını göstermektedir. Bu, dönemin karmaşık ilişkiler ağını ve aşiretlerin kendi inisiyatiflerini de barındırdığını ortaya koyar.

3-Ziya Gökalp, Şaki İbrahim Destanı ve Hain Kanco İlişkisi

Bu dönemdeki Hamidiye Alayları'nın sorunlu yönleri, özellikle **Ziya Gökalp** gibi dönemin aydınları tarafından eleştirilmiştir. Gökalp, Diyarbakır eşrafından olup İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne yakınlığıyla bilinmekteydi. Milli Aşireti Reisi **İbrahim Paşa'nın** (namıdiğer **Şaki İbrahim**) Diyarbakır köylerinde yaptığı zulüm ve haksızlıklar üzerine halkı arkasına alarak Diyarbakır Postanesi'ni işgal etmesi (1905 ve 1907), Gökalp'in bu tür yerel güçlerin keyfi uygulamalarına karşı duruşunun somut bir göstergesidir.

"**Şaki İbrahim Destanı**" olarak bilinen halk hikâyeleri ve anlatıları, İbrahim Paşa'nın hem devletle olan ilişkisini hem de yerel halk üzerindeki etkisini farklı boyutlarıyla ele alır. Bir yandan II. Abdülhamit'in gözdesi, "Paşa" unvanlı bir devlet görevlisi olması, diğer yandan da özellikle Ziya Gökalp gibi aydınların ve halkın bir kısmının gözünde "Şaki" yani eşkıya olarak görülmesi, onun karmaşık kişiliğini ve Hamidiye Alayları'nın yarattığı çift başlılığı ortaya

koyar. Destanlar genellikle onun cesaretini, liderliğini ve bazen de adaletsiz uygulamalarını konu alır. Bu destanlar, devletin resmi ideolojisi ile yerel halkın deneyimleri arasındaki farklılıkları yansıtır.

“Hain Kanco” figürü ise, Hamidiye Alayları içindeki bazı aşiret mensuplarının veya yerel güçlerin kendi çıkarları uğruna halka zulmetmesini, sadakatsizliğini ve ihanetini sembolize eder. Bu tür figürler, Hamidiye Alayları’nın kuruluş amacından saparak yerel halk için bir zulüm aracı haline gelme potansiyelini gözler önüne serer. Kanco gibi karakterler, aşiretler arasındaki iç çekişmelerin, kişisel hırsların ve güç mücadelelerinin nasıl bir toplumsal yıkıma yol açabildiğini gösterir. Bu durum, devletin kontrolü altındaki milis güçlerin bile, yerel dinamikler ve kişisel çıkarlar nedeniyle nasıl yozlaşabileceğini ve halkın tepkisini çekebileceğini anlatır.

Bu tarihi figürler ve olaylar, Osmanlı’nın son dönemindeki merkezîyetçilik-yerelcilik, devlet-aşiret, Müslüman-gayrimüslim ilişkilerindeki kırılmalıkları ve çatışmaları anlamamızı sağlar. Hamidiye Alayları, bir yandan imparatorluğun ayakta kalma çabasının bir parçasıyken, diğeryandan yerel düzeyde yeni adaletsizliklere ve toplumsal ayrışmalara yol açmıştır.

II-Günümüze Yansımalar ve “Terörsüz Türkiye” Çalışmalarıyla Analizi

II. Abdülhamit dönemindeki güç dengeleri ve yerel yönetim pratikleri, Mardin gibi çok katmanlı şehirlerin sosyo-politik yapısının şekillenmesinde kilit rol oynamış ve günümüz Türkiye’sine, özellikle de “terörsüz Türkiye” hedefiyle yürütölen çalışmalara önemli dersler sunmaktadır.

1-Güvenlik Odaklı Politikaların Yansımaları ve Sivil Unsurların Entegrasyonu

Hamidiye Alayları’nın kurulması, Osmanlı Devleti’nin belirli bir tehdit algısı karşısında, yerel güçleri (aşiretleri) kendi güvenlik aygıtına bütünleşme çabasıydı. Bu strateji, devletin merkezi otoritesini güçlendirme ve dış müdahalelere karşı bir tampon bölge oluşturma amacı taşıyordu. Ancak metinde de göröldüğü gibi, bu durum, aşiretlerin kendi aralarındaki çekişmelerini ve yerel halka yönelik eylemlerini tam olarak engellemeyerek yeni sorun alanları yaratmıştır.

Günümüz Türkiye’sinde de benzer bir dinamik gözlemlenebilir. Özellikle Kürt sorunu bağlamında, güvenlik odaklı politikaların yanı sıra, sivil unsurların ve

yerel dinamiklerin sürece dahil edilmesi, kalıcı çözüm arayışlarının temelini oluşturmaktadır. Geçmişteki bu deneyim, aşiretlerin devlet aygıtı içine alınmasının tek başına istikrarı sağlamaya yetmediğini, aynı zamanda denetim ve şeffaflık mekanizmalarının önemini vurgular. “Terörsüz Türkiye” hedefi, sadece silahlı mücadeleyle değil, aynı zamanda bölge halkının devlete olan güveninin tesis edilmesiyle ve yerel aktörlerin (aşiret liderleri, kanaat önderleri, sivil toplum temsilcileri) barışçıl süreçlere aktif katılımıyla mümkün olabilir.

2-Çok Kültürlü Yapının Yönetimi ve Hassasiyetler

Mardin’in çok etnik yapıya sahip olması ve çok inançlı yapısı, II. Abdülhamit döneminde yerel meclislerde gayrimüslim temsilcilerin bulunmasıyla kısmen de olsa tanınmıştı. Ancak Ermeni olayları sırasında yaşananlar, bu hassas dengenin ne kadar kırılgan olduğunu göstermiştir. Aşiretlerin kendi iç dinamiklerinin ve ekonomik çıkarlarının, etnik ve dini çatışmaları körükleyici bir etki yaratabildiği görülmüştür. Yine de, Mardin kent merkezindeki Müslüman eşrafin Ermenilere siper olması ve Süryani Kadim Patriği’nin mültecilere yardım etmesi gibi örnekler, yerel düzeydeki **birlikte yaşama kültürünün direncini** ortaya koymaktadır. Günümüzde Ermeni cemaati parmakla sayılacak kadar azalması ve Süryani cemaatinin çok azalması dışında, Yahudi cemaatinden eser kalmamıştır. Şemsiler ve Yezidiler de solan ve yok olma yolunda olan diğer unsurlardır. Bu durum Mardin’de renklerin coşkusunun yok olduğu anlamına gelmekte olması büyük bir kayıptır.

“Terörsüz Türkiye” çalışmaları kapsamında, bu çok kültürlü yapının korunması ve güçlendirilmesi kritik öneme sahiptir. Geçmişteki hatalardan ders çıkararak, farklı kimliklerin birbirine düşmanlaştırılmaması, aksine kültürel zenginlik olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Hükümetin **açılım süreçleri** ve **demokratikleşme adımları**, bu tarihi deneyimlerden ilham alarak, yerel yönetimlerdeki temsiliyeti artırmayı, kültürel hakları güvence altına almayı ve farklı inanç grupları arasındaki diyalogu teşvik etmeyi hedeflemelidir. Bu, terör örgütlerinin etnik ve dini ayrımcılık üzerinden propaganda yapmasının önüne geçilmesinde etkili bir yol olabilir.

3-”Açılım Süreci” ve Geçmişin İzleri

Ziya Gökalp’in İbrahim Paşa’ya karşı halkı örgütlemesi ve postane işgali gibi olaylar, merkezi otoritenin taşrada güçlenen yerel aktörlerle yaşadığı gerilimin ulus-devlet inşa sürecine nasıl yansıdığını göstermektedir. Bu tür olaylar,

modern Türkiye Cumhuriyeti'nin homojen bir ulus-devlet inşa etme sürecinde karşılaştığı zorlukların ve bu zorlukları aşmak için başvurduğu stratejilerin bir parçasıdır.

Günümüzdeki “açılım süreci” gibi adlandırılabilir politikalar, aslında geçmişteki bu güç dengeleri ve toplumsal hassasiyetlerle yüzleşme çabasının bir devamıdır. Bu süreçler, terörün kök nedenlerini ortadan kaldırmayı, ayrımcılığı azaltmayı ve tüm vatandaşların eşit hak ve özgürlüklere sahip olduğu bir toplumsal düzeni kurmayı amaçlar. Mardin'in tarihi, bu tür süreçlerin sadece merkezi kararlarla değil, aynı zamanda yerel aktörlerin ve toplumsal dinamiklerin etkileşimiyle şekillendiğini göstermektedir. Bu nedenle, başarılı bir “terörsüz Türkiye” vizyonu, güvenlik önlemlerinin yanı sıra, adalet, eşitlik, yerel katılım ve kültürel çeşitliliğe saygı gibi ilkeleri de içermelidir.

Mardin'in bu dönemdeki tecrübeleri, devletin yerel güçlerle işbirliği yaparken karşılaşabileceği riskleri ve çok kültürlü toplumlarda barışın sürdürülmesinin inceliklerini açıkça ortaya koymaktadır. Günümüz Türkiye'si için bu tarihsel dersler, kapsayıcı politikaların ve toplumsal diyalogun terörle mücadelede ne kadar önemli olduğunu bir kez daha hatırlatmaktadır.

III-”Terörsüz Türkiye” İçin Sınır Güvenliği ve Üretim Temelli Yerleşim Projesi

1- Korucular ve Uzman Askerler

Türkiye, terörle mücadelede büyük bedeller ödemiştir. Bu mücadelede özellikle **Korucular ve Uzman Askerler**, vatanın birliği ve bütünlüğü için canları pahasına görev yapmış, büyük kayıplar vermiştir. Onların fedakârlıklarıyla sağlanan güvenli ortamın kalıcı hale getirilmesi ve aynı zamanda ülkenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunulması büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, **İran Sınırından Hatay Sınırına kadar uzanan stratejik bölgede, her beş kilometrede bir güvenli yerleşim birimleri oluşturulması ve yakın sahaların üretime kazandırılması** projesi, hem güvenlik hem de ekonomik kalkınmayı bir arada ele alan bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır.

2-Projenin Amacı ve Temel Hedefleri

Bu proje, terörle mücadelede elde edilen başarıları kalıcı kılmayı, sınır bölgelerinde istikrarı sağlamayı ve bu bölgelerin ekonomik potansiyelini harekete geçirmeyi hedeflemektedir. Temel amaçlar şunlardır:

1. **Güvenlik Bariyeri Oluşturmak:** İran sınırından Hatay sınırına kadar uzanan kritik güzergahta, terör örgütlerinin sızma ve geçiş güzergahlarını tamamen kapatmak.
2. **Sosyal ve Ekonomik Entegrasyonu Sağlamak:** Terörden etkilenen bölgelerde yaşam kalitesini artırarak, halkın devlete olan güvenini pekiştirmek ve refah düzeyini yükseltmek.
3. **Mayınlı Sahaları Üretime Kazandırmak:** Güvenlik nedeniyle yıllardır atıl durumda kalan mayınlı arazileri temizleyerek tarım ve diğer ekonomik faaliyetlere açmak, böylece bölge ekonomisini canlandırmak.
4. **Korucu ve Uzman Askerlerin Geleceğini Güvence Altına Almak:** Terörle mücadelede aktif rol oynayan bu unsurlara yeni bir yaşam alanı ve ekonomik fırsatlar sunarak, onların ve ailelerinin refahını artırmak, ülkenin birliği ve bütünlüğü için kalıcı bir kalkan olmalarını sağlamak.

IV-Proje Detayları ve Uygulama Adımları

1. Güvenli Yerleşim Birimlerinin Oluşturulması (Her 5 Kilometrede Bir)

1. **Stratejik Konumlandırma:** Sınır hattı boyunca, her 5 kilometrede bir, **modüler ve güvenli yerleşim birimleri** kurulacaktır. Bu birimler, öncelikle terörle mücadelede görev almış Korucular ve Uzman Askerler ile aileleri için tasarlanacaktır.
2. **Altyapı ve Konut:** Modern ve iklime uygun konutlar inşa edilecektir. Bu yerleşim birimlerinde temel altyapı (su, elektrik, yol, internet) eksiksiz olarak sağlanacaktır.
3. **Sosyal Donatılar:** Her yerleşim birimine, toplumsal yaşamı destekleyici sosyal donatılar (okul, sağlık ocağı, cami/cemevi, küçük spor alanları, çocuk parkları) entegre edilecektir. Bu sayede, bölgede yaşayan ailelerin çocukları için eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim kolaylaşacaktır.
4. **Güvenlik Kontrol Noktaları:** Her yerleşim birimi, kendi içinde bir **güvenlik kontrol noktası** olarak işlev görecektir. Bu sayede, sınır hattı üzerinde sürekli bir insan varlığı ve gözetim sağlanarak terörist sızmalarının önüne geçilecektir.

2. Mayınlı Sahaların Temizlenmesi ve Tarıma Kazandırılması

- 1. Profesyonel Mayın Temizliği:** Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve özel mayın temizleme şirketlerinin işbirliğiyle, **en modern ve güvenli yöntemler** kullanılarak mayınlı sahalarda titizlikle temizlenecektir. Bu süreçte öncelik, yeni yerleşim birimlerinin etrafındaki ve tarım potansiyeli yüksek arazilerde olacaktır.
- 2. Toprak Analizi ve Islahı:** Temizlenen arazilerde detaylı toprak analizleri yapılacak ve tarımsal verimliliği artırmak amacıyla toprak ıslah çalışmaları gerçekleştirilecektir.
- 3. Modern Tarım Uygulamaları:** Bölgenin iklim ve toprak yapısına uygun, **yüksek katma değerli tarım ürünleri** (örneğin, endemik bitkiler, baharatlar, organik ürünler, endüstriyel bitkiler) yetiştirilmesi teşvik edilecektir.
- 4. Kooperatifleşme ve Eğitim:** Yeni yerleşim birimlerinde yaşayan aileler, tarımsal üretimde kooperatifleşmeye yönlendirilecektir. Tarım ve Orman Bakanlığı ile üniversiteler işbirliğiyle **modern tarım teknikleri, ürün işleme ve pazarlama** konularında eğitimler verilecektir.
- 5. Destek ve Kredi İmkanları:** Çiftçilere düşük faizli kredi, hibe ve ekipman desteği sağlanarak üretime geçişleri kolaylaştırılacaktır.

3. Korucu ve Uzman Askerlerin Kalıcı Kalkan Olması

- 1. Yerel Güvenlik Birimleri:** Yeni yerleşim birimlerinde ikamet eden Korucular ve Uzman Askerler, bölgenin **yerel güvenlik birimleri** olarak görev yapmaya devam edeceklerdir. Bu sayede edindikleri saha tecrübesi ve bilgi birikimi, sınır güvenliğinin sağlanmasında etkin bir şekilde kullanılacaktır.
- 2. Eğitim ve Mesleki Gelişim:** Bu unsurlara, tarımsal faaliyetlerin yanı sıra, sınır güvenliği teknolojileri (drone kullanımı, sensör sistemleri vb.), afet yönetimi, ilk yardım gibi alanlarda **sürekli eğitimler** verilecektir. Bu, onların çok yönlü bir “kalkan” olmasını sağlayacaktır.
- 3. Psikososyal Destek:** Terörle mücadele sürecinde yaşadıkları travmaların üstesinden gelmeleri için psikososyal destek programları uygulanacaktır.

- 4. İstihdam Çeşitliliği:** Tarım dışı alanlarda da (küçük esnaf, teknik eleman, güvenlik görevlisi vb.) istihdam olanakları yaratılacak, mesleki kurslarla yeni beceriler kazanmaları desteklenecektir.

4-Beklenen Faydalar

- 1. Sınır Güvenliğinin Arttırılması:** Sürekli ve organize insan varlığı ile teknolojik destek sayesinde sınır güvenliği maksimum düzeye çıkarılacak, terör örgütlerinin hareket alanı kısıtlanacaktır.
- 2. Ekonomik Canlanma:** Mayınlı arazilerin üretime kazandırılması ve modern tarım uygulamalarıyla bölge ekonomisi canlanacak, yeni iş imkânları yaratılacaktır.
- 3. Sosyal Barış ve Huzur:** Terörden arındırılmış, ekonomik olarak kalkınan ve sosyal donatılara sahip yerleşim birimleri, bölgede yaşayan halkın yaşam kalitesini artıracak, sosyal barış ve huzurun tesisine katkı sağlayacaktır.
- 4. Demografik Yapının Güçlenmesi:** Genç ve dinamik nüfusun bölgede kalması teşvik edilecek, tersine göçle birlikte demografik yapı güçlendirilecektir.
- 5. Milli Duyguların Güçlenmesi:** Vatan savunmasında fedakârlık gösteren Korucular ve Uzman Askerlerin refah seviyesinin artırılması, toplumsal takdiri ve milli birlik ruhunu pekiştirecektir.

Bu proje, “terörsüz Türkiye” hedefinin yalnızca güvenlik operasyonlarıyla değil, aynı zamanda kapsamlı sosyal, ekonomik ve insani boyutlarla da desteklenmesi gerektiği inancıyla hazırlanmıştır. Geçmişte yaşanan kayıpların anlam kazanması ve gelecekte daha müreffeh ve güvenli bir Türkiye inşa edilmesi için bu tür bütünleşmiş yaklaşımlar hayati öneme sahiptir.⁴⁰

⁴⁰ Bölüm kaynakları : **Özcoşar, Dr. İbrahim. Merkezileşme Sürecinde Bir Taşra Kenti Mardin (1800-1900).** Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları.

Turhan, Mümtaz; Güngör, Erol. Türkiye’de Ulusal Devlet ve Ziya Gökalp. Ötüken Neşriyat A.Ş., ISBN 978-975-437-894-8.